

Aan de voorzitter en leden van de

- Vaste commissie voor Buitenlandse Zaken en de
 - Algemene commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
- Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Briefnummer
17/10.915/Jla

Den Haag
8 september 2017

Onderwerp
Inbreng hoorzitting Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking van 11 september 2017

Telefoonnummer
070-3490443
E-mail
beek@vnoncw-mkb.nl

Hoogedelgestrenge dames en heren,

VNO-NCW en MKB-Nederland gaan graag in op de uitnodiging om inbreng te leveren voor de hoorzitting in uw Kamer over het beleid met betrekking tot buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking.

Actieve handelsbevordering, door onder meer economische missies en inzet van het postennetwerk, draagt bij aan het realiseren van kansen, het oplossen van maatschappelijke vraagstukken, de groei van economie en het creëren van banen en welvaart in Nederland én het buitenland. Kortom, Nederlandse bedrijven – en dan met name alle grote en kleine ondernemingen die internationaal actief zijn – hebben de wereld veel goeds te bieden.

Versterking en vernieuwing is evenwel nodig om de positie van Nederland verder uit te bouwen, om de diversiteit aan bedrijven in handelsrelaties te vergroten, om handelsketens verder te verduurzamen en om een positieve bijdrage te leveren aan de economische ontwikkeling van met name low- en middle-income landen.

Hieronder gaan wij nader in op vier punten waarbij wij in hoofdlijnen aangeven op welke wijze het beleid versterkt zou kunnen worden om de positieve rol van het bedrijfsleven verder te vergroten. In de bijlage bij deze brief wordt in meer detail op deze zaken ingegaan.

1. Missies en economische diplomatie

Het belang van economische missies en het postennetwerk en de bijdrage die hiermee worden geleverd om het Nederlandse bedrijfsleven in positie te brengen om internationaal zaken te doen, mag niet worden onderschat.

Duurzame handelsbevordering en economische diplomatie helpen daarbij om het Nederlandse bedrijfsleven actief bij te dragen aan het oplossen van de mondiale vraagstukken. Dit laat zich het beste illustreren aan de hand van een paar voorbeelden:

- a. In 2015 hebben een handelsmissie naar India en een volgend inkomend bezoek van premier Modi ervoor gezorgd dat Nederlandse bedrijven uit de sectoren water, landbouw en gezondheidszorg in een consortium samen met Indiase ondernemingen en de Indiase overheid een project zijn gestart gericht op het schoonmaken van de Ganges. Daarbij zijn afspraken gemaakt om jaarlijks de bilaterale economische agenda te bespreken.
- b. Door actieve diplomatieke inzet heeft de land- en tuinbouwsector zich goed kunnen presenteren tijdens de Iran Green Expo. Dit heeft geleid tot een bezoek van zo'n 150 Iraanse tuinbouwbedrijven op de GreenTech in Amsterdam, versterking van de ambassade in Teheran met een landbouwattaché en een financiële expert en een handelsmissie van de Iraanse minister van landbouw naar Nederland in 2016.
- c. Zeer recent is tijdens het Staatsbezoek en handelsmissie naar Italië de eerste Female CEO Round Table op initiatief van het Nederlandse bedrijfsleven georganiseerd.

Uiteraard is er nog een keur aan andere handelsmissies bijvoorbeeld naar Australië, Duitsland en China, die allemaal een eigen succesverhaal kennen. Wel is nog ruimte voor verbetering in de follow-up van deze missies. Ook in het Adviesrapport DTIB Stuurgroep internationale handels-, innovatie- en investeringsbevordering "Team Nederland: Samen Sterker in de Wereld"¹ (hierna: Adviesrapport) wordt er met klem op aangedrongen om beter publiek-privaat samen te werken op het punt van de bevordering van de internationaal ondernemen.

Wij stellen met instemming vast dat het kabinet daar ook werk van wil maken. Wij hebben deze handschoen opgepakt door het initiatief te nemen om in de Stichting NL International Business private dienstverlening te bundelen en professionalisering van de voorbereiding, uitvoering en (vooral ook) follow-up van economische missies.

¹ https://www.vno-ncw.nl/sites/default/files/102393_rapport_DIO-BE_WEB.pdf

2. Dienstverlening en exportbevordering buitenlandse activiteiten

Uit het Adviesrapport blijkt ook duidelijk dat nodig is dat er stroomlijning plaatsvindt van de beleidsinstrumenten die zien op bevorderen van export en internationaal zakendoen, dat deze beleidsinstrumenten toegankelijker worden gemaakt voor het mkb en dat de financiële ruimte wordt vergroot. Naar onze opvatting kan Invest NL, een Nederlandse ontwikkelings- en investeringsinstelling, hierbij een belangrijke rol vervullen, mits op de juiste wijze vormgegeven.

Door de verschillende bestaande instrumenten² onder Invest NL samen te brengen, kan meer flexibiliteit ontstaan en kan de uitvoering worden verbeterd. De voorgenomen joint-venture tussen Invest NL en FMO kan daarbij zorgen dat vanuit Nederland integrale projectontwikkeling tot stand komt, zodat Nederlandse bedrijven meer kansen krijgen om projecten in ontwikkelingslanden/opkomende markten binnen te slepen.

3. Handel en duurzaamheid

Ook voor het realiseren van de Sustainable Development Goals zien wij een belangrijke rol weggelegd voor het Nederlandse bedrijfsleven. Onder de vlag van NL Next Level hebben VNO-NCW en MKB-Nederland concrete voorstellen gedaan om het Nederlandse bedrijfsleven in positie te brengen om internationale koppositie te verwerven voor het bieden van oplossingen voor de grote mondiale opgaven van onze tijd op gebied van water, voedsel, energie, verstedelijking en digitalisering.

Daarbij publiceren wij binnenkort een brochure waarin we aan de hand van vele voorbeelden laten zien dat Nederlandse grote en kleine bedrijven op dit moment al zeer maatschappelijk relevant bezig zijn en belangrijke bijdragen leveren om de SDG doelstellingen dichterbij te brengen. Dit gebeurt met behulp van de IMVO convenanten, maar ook in samenwerkingsverbanden zoals het Ecoshape-consortium tussen de watersector, TNO en kennisinstellingen waarbinnen men werkt aan het op natuurlijk wijze voorkomen van kusterosie in Indonesië en tegelijkertijd kansen te scheppen voor onder meer de garnalenvisserij.

Naar onze mening moeten deze initiatieven ruim baan krijgen. Daarvoor is nodig dat de wetgeving ruimte biedt voor experimenten en de aanpak via convenanten verder wordt ondersteund. Voorkomen moet worden dat een te strikt wettelijk keurslijf – ook al komt dat voort uit goede intenties – deze

² waaronder DRIVE, DGGGF en DTIF

kansen voor Nederlandse bedrijven zouden frustreren.

4. Veiligheid en ontwikkeling

Eén van de grote uitdagingen betreft de grote migatiestromen. In dat kader is er grote noodzaak om de stabiliteit van een groot aantal landen rondom de EU te vergroten. Ten diepste – en dat sluit nauw aan bij de SDG doelstellingen – is daarvoor nodig dat er een brede economische ontwikkelingsagenda komt voor deze landen (veelal in Afrika). Deze agenda moet gericht zijn op het bevorderen van handel met en investeringen in deze landen en het terugdringen van de werkloosheid onder jongeren.

Daarvoor kan voor een deel worden aangesloten op de initiatieven die er zijn in G20-verband om te komen tot vraaggestuurde “investment compacts”. Daarnaast kan Nederland concreet actie nemen door enerzijds het beleid rondom veiligheid & ontwikkeling meer te richten op de nabije regio’s en anderzijds de combinatie van hulp & handel verder te versterken door onder meer het ontwikkelen van Invest NL, het inzetten op verder verduurzamen van handelsketens binnen de IMVO convenanten en een koppeling mogelijk te maken tussen ODA en niet-ODA middelen (zoals het export-financieringsinstrumentarium).

Graag verzoeken wij u dit position paper te betrekken bij uw overwegingen. Wij zien ernaar uit om dit position paper nader toe te lichten tijdens de hoorzitting in uw Kamer op 11 september.

Hoogachtend,

mr. J.M. Lammers
Directeur Economische Zaken

Bijlage:**‘Global challenges, Dutch solutions’: duurzame handelsbevordering en economische diplomatie voor een betere aansluiting tussen mondiale vraagstukken en Nederlands aanbod**

Er zijn tal van voorbeelden van successen van economische missies en handelsbevordering, maar tegelijkertijd achten VNO-NCW en MKB-Nederland verbetering noodzakelijk.

Deze noodzaak blijkt onder meer uit een rapport³ dat VNO-NCW en MKB-Nederland hebben uitgebracht, waar uit blijkt dat de Nederlandse handelspositie relatief achteruit gaat. De welvaart die met internationale handel verdient kan worden, is in steeds grotere mate afhankelijk van groeimarkten buiten Europa, maar juist met deze markten vindt Nederland nog onvoldoende aansluiting. Daarnaast vragen internationale ontwikkelingen om een aanpassing.

Op 26 april 2017 is – mede naar aanleiding van de bevindingen uit 2016 - een publiek-privaat Adviesrapport uitgebracht⁴ over de versterking van de Nederlandse positie op de internationale markten in opdracht van de Dutch Trade and Investment Board. In dat advies zijn de volgende ambities voor 2030 geformuleerd:

- ✓ We verdienen 40% van ons Bruto Binnenlands Product in het buitenland (nu 32%, CBS 2016) en zien dit als noodzakelijk voor behoud van onze welvaart;
- ✓ We verdubbelen van het aandeel van groeimarkten in de export;
- ✓ 20 procent van ons bedrijfsleven is dan direct internationaal actief (nu 12 procent, CBS 2016);
- ✓ We hebben 200.000 kenniswerkers aangetrokken uit het buitenland (+30% ten opzichte van huidige trend);
- ✓ We zijn verder gestegen op de Global Competitiveness Index (WEF) en de European Innovation Scoreboard, ten opzichte van de vierde en de zesde plaats die we momenteel op deze ranglijsten innemen.

Om deze ambities te kunnen realiseren wordt in het Adviesrapport de volgende inzet voorgesteld:

- ✓ De huidige publieke en private inspanningen voor de bevordering van internationaal ondernemen (handel, investeringen en innovatiesamenwerking) moet vergaand worden gestroomlijnd en gebundeld;

³ Rapport ‘*Internationale groeiagenda : van strategie tot effectieve operationalisering*’, VNO-NCW en MKB-Nederland, juni 2016.

⁴ Adviesrapport ‘*Team Nederland: Samen sterker in de wereld, een actieplan voor banen en groei*’, uitgebracht door stuurgroep onder leiding van Chris Buijink, april 2017.

- ✓ Er wordt een meerjarige programmatische aanpak van internationaal ondernemen ingevoerd;
- ✓ De DTIB wordt omgevormd tot een organisatie met als rol deze aanpak te gieten in een alomvattende strategie voor internationaal ondernemen en daar de publiek-private uitvoering te beleggen.
- ✓ Er wordt publiek en privaat in ons vestigingsklimaat geïnvesteerd, in de organisatorische en financiële ondersteuning van de internationalisering van bedrijven, in acquisitie van buitenlandse bedrijven, in internationale innovatiesamenwerking, in versterking van het economische postennetwerk en in de branding van de BV Nederland;
- ✓ Er komt bedrag van € 50 miljoen extra per jaar beschikbaar.

Met het oog op het realiseren van de doelstellingen en te komen tot een effectieve beleidsagenda zijn de volgende waarnemingen van belang:

1) Exportpotentieel mkb blijft onderbenut

Nederland is een land dat vooral bestaat uit mkb-bedrijven. Zij zorgen voor 2/3 van de export. 80% hiervan gaat naar landen in Europa. Toch is er nog een onbenut potentieel onder het mkb, juist ook op landen buiten Europa, vaak in de sliptstream van grotere bedrijven. Een betere internationaliseringspositie is van belang: In onderzoek is bewezen dat internationaal opererende mkb bedrijven ook innovatiever, sterker en concurrerender zijn.⁵ Het is voor het mkb vaak onduidelijk op welke wijze en door wie zij geholpen kunnen worden bij hun internationaliseringsambities. Daarbij zien we dat start ups en startende ondernemers direct internationale ambities hebben, de zogenoemde micronationals. Vernieuwing van de handelsbevordering zou hier beter op toegesneden moeten zijn.

2) Exportpositie Nederland staat onder druk

Een internationale vergelijking leert dat in diverse landen waaronder Duitsland, België en Scandinavische landen de toegevoegde waarde uit de export harder is gegroeid dan de economie als geheel. Het Nederlandse niveau van verdiensten uit export is niet meer uniek. Wij zien dat andere landen op strategische wijze hun export ondersteunen, bijvoorbeeld door het bieden van handelsbevorderende ondersteuning en een concurrerend instrumentarium voor exportfinanciering.

3) Level playing field bij internationaal ondernemen verschuift

De wereldwijde concurrentie is sterk toegenomen, de scheidslijn tussen binnenlandse en internationaal “exposed” sectoren verschuift –wereldwijd– met de dag. Dat biedt zeer vele kansen. Maar globalisering is gepaard gegaan met een verschuiving van machtsverhoudingen naar landen waar economie en politiek zeer verweven zijn. Voor effectieve toegang tot deze markten is publieke en private krachtenbundeling geboden en een stevige inzet op

⁵ Internationaliseringsmonitor 2016, vierde kwartaal, CBS.

diplomatie. Tegelijkertijd zien we dat deze Aziatische landen ook steeds meer de toon bepalen; de wijze waarop zij gestructureerd de kansen voor hun bedrijven elders in de wereld trachten te vergroten, leidt tot een ongelijk speelveld voor het Nederlands bedrijfsleven.

4) VN agenda Sustainable Development Goals biedt kansen

Daarbij zien VNO-NCW en MKB-Nederland ook een mondiale verantwoordelijkheid, die meer en positieve aandacht voor de Nederlandse handel rechtvaardigt. In 2015 is de UN 2030 Agenda voor Duurzame ontwikkeling geformuleerd, met daarin zeventien Global Goals for Sustainable Development (SDG's). Het gaat hierbij om de grote uitdagingen van deze tijd, zoals klimaatverandering, toegang tot water, voedselzekerheid, verstedelijking en afval en vervuiling. Dit past uitstekend bij het aanbod van het Nederlands bedrijfsleven en de Next Level boodschap die VNO-NCW en MKB-Nederland vorig jaar gelanceerd hebben.

VNO-NCW en MKB-Nederland presenteren op korte termijn een brochure met voorbeelden van vertalingen die bedrijven aan de SDG agenda geven in hun eigen business en de wijze waarop Nederlandse bedrijven en de topsectoren in buitenlandse markten oplossingen kunnen bieden voor de maatschappelijke uitdagingen. Een goed voorbeeld is het 'Ecoshape consortium' een samenwerking tussen de water sector, TNO en technische universiteiten gericht op het bieden van alternatieve methoden voor kustversterking en het aanleggen van land, *'building with nature'*; Zo werkt men bijvoorbeeld aan het versterken van de kust van Indonesië, die zonder ingrijpen langzaam wegzakt. Via deze methode wordt de kust versterkt door op een natuurlijke wijze land aan te leggen en de mangrovebossen te herstellen. Samen met de lokale bevolking wordt er aan duurzaam landgebruik gewerkt, om daarmee ook de oorzaak van de kusterosie aan te pakken en hiermee kansen te scheppen voor bijvoorbeeld garnalenvissers.

Concrete punten ter bevordering internationale handel

- ***Een concurrerend exportfinancieringsinstrumentarium binnen de nieuwe financieringsinstelling Invest-NL***

Bedrijven die internationaal ondernemen, ervaren in de praktijk bij het sluiten van internationale deals, dat het binnen een kort tijdsbestek mee kunnen brengen van een competitief financieringsaanbod een cruciale factor vormt in de internationale concurrentiestrijd. Het gaat vaak om projecten die vanwege hun onzekere risico- of rendementsverhouding of lange onzekere terugverdientijden onvoldoende financiering in de markt kunnen aantrekken. Met de voorgenomen oprichting van Invest-NL zet Nederland een stap in de goede richting om competitieve financiering van export en buitenlandse investeringen realiseren. In de plannen die door het huidige kabinet zijn gepresenteerd, worden met Invest-NL de expertise en de middelen voor projectontwikkeling, financieren en verzekeren (nationaal en internationaal) op één plek samengebracht. Invest-NL start met een kapitaalinjectie van 2,5

miljard voor nationale en internationale activiteiten. Voor het internationale deel is het kabinet voornemens een joint-venture op te richten met FMO. VNO-NCW en MKB-Nederland zien in deze ontwikkeling een belangrijke stap om het Nederlands exportfinancieringsinstrumentarium concurrerender te maken. Het is dan wel van belang dat de internationale tak van Invest-NL in grote mate van autonomie kan opereren, voldoende is gekapitaliseerd en eenvoudig toegang tot vreemd vermogen kan organiseren.

- ***Maatwerk in de financiering***

Het is de bedoeling dat de instrumenten DRIVE, DGGF en DTIF worden samengebracht onder Invest-NL. Om het mogelijk te maken dat de Nederlandse kennis en kunde ingezet wordt bij maatschappelijke uitdagingen elders in de wereld, moet de business case van het project centraal staan en de faciliteiten volgend hierop fungeren, zodat er sprake is maximale flexibiliteit. Dit vereist een optimale samenwerking tussen Atradius DSB, FMO, RVO en de betrokken ministeries. DRIVE zal ook zodanig hervormd moeten worden, dat dit een financieringsinstrument kan zijn voor projecten waarover reeds overeenstemming bestaat tussen overheden in ontwikkelingslanden/opkomende markten. Op deze manier wordt optimaal gefaciliteerd bij financieringsvraagstukken die er in de verbinding tussen hulp en handel ontstaan.

- ***Doorgaan met convenantenaanpak met betrekking tot Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen***

In april 2014 heeft de Sociaal-Economische Raad (SER) een advies uitgebracht aan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over IMVO-convenanten en sindsdien zijn er vijf IMVO convenanten afgesloten en lopen er nog veel processen om tot een IMVO convenant te komen. Bijvoorbeeld: Met het IMVO Convenant Duurzame Kleding en Textiel hebben bedrijven zich gecommitteerd verschillende thema's zoals discriminatie en gender, kinderarbeid, leefbaar loon enzovoort op te nemen in hun MVO beleid. Deze intenties en gezette doelstellingen communiceren ze richting hun leveranciers en ketenpartners en men werkt met hen aan meetbare resultaten. Inmiddels zijn meer dan vijftig plannen van aanpak binnen gekomen bij het secretariaat van het Convenant bij de SER. Op deze wijze zorgt het convenant dat bedrijven samen met overheid, vakbonden en maatschappelijke organisaties invloed hebben op de duurzaamheid binnen de keten en worden de internationaliseringskansen voor de bedrijven ook vergroot.

Nederland toont zich hiermee koploper op het gebied van IMVO en veel landen kijken met veel belangstelling naar deze Nederlandse best practice. VNO-NCW en MKB-Nederland pleiten ervoor op dit pad verder te gaan.

- ***Evenwichtige handelsverdragen***

Het maatschappelijk debat over handels- en investeringsverdragen is volop gaande. De uitdaging is om de juiste balans te vinden tussen het bevorderen

van internationale handel en het beschermen van publieke belangen. Het SER-advies over het *Transatlantic Trade and Investment Partnership* (TTIP) van april 2016 is daarin een waardevolle leidraad. Het advies benoemt de zorgen én de waarborgen die een handelsverdrag moet bevatten om publieke belangen te beschermen.

- ***Integratie beleidsvelden, waaronder hulp en handel***

VNO-NCW en MKB-Nederland pleiten voor een sterke integratie tussen hulp-handel en innovatie, waarmee in dit kabinet met een minister voor buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking een basis is gelegd. Krachtige samenwerking in de EU en ook mondiaal vraagt een gelijk speelveld en een sterk en open vestigingsklimaat. Dit bevestigt de noodzaak van een geïntegreerde aanpak van hulp, handel en investeringen, ook via publiek-private samenwerking, met het oog op de grote opgaven op het gebied van veiligheid, klimaat en internationale stabiliteit. Dit vraagt naast de aandacht voor de Minst Ontwikkelde Landen om een breder perspectief.

- ***Economische ontwikkelingsagenda ontwikkelingslanden***

De grote migratiestromen binnen en vanuit Afrika, vragen om een vernieuwd perspectief op de economische ontwikkeling van de landen op dit continent. Echter, de problemen zijn per land sterk verschillend. Veel Afrikaanse economieën zijn veelal geheel afhankelijk van grondstoffen. Er heerst grote werkloosheid onder jongeren en er is een gebrek aan relevante opleiding van de jonge bevolking. En vanwege corruptie, interne conflicten en terrorisme economische ontwikkeling in veel Afrikaanse landen zeer lastig is te realiseren. Daarbij komt dat binnen vijftien jaar er een miljard mensen in Afrika bij komen. Een belangrijk deel van deze groei zal in Nigeria plaatsvinden. Ten slotte is van belang dat een investeringsagenda niet uitsluitend een Westers opgelegd initiatief kan zijn, maar juist vraaggestuurd vanuit de landen zelf moet komen.

Daarvoor kan voor een deel worden aangesloten op de initiatieven die er zijn in G20-verband om te komen tot vraaggestuurde “investment compacts”. Concreet is daarbij het doel dat Afrikaanse landen zich samen met de G20, de African Development Bank, IMF en de Wereldbank inzetten voor het mobiliseren van private investeringen en voor het efficiënt en effectief inzetten van publieke fondsen. In combinatie met deze internationale aanpak zou Nederland een aantal concrete zaken kunnen oppakken die bijdragen aan het versterken van de economische ontwikkelingsagenda. Dit kan door het beleid rondom veiligheid & ontwikkeling meer te richten op de nabije regio’s en de combinatie van hulp & handel verder te versterken door onder meer het ontwikkelen van Invest NL, het inzetten op verder verduurzamen handelsketens binnen de IMVO convenanten en een koppeling mogelijk te maken tussen ODA en niet-ODA middelen (zoals het export-financieringsinstrumentarium).

- ***Bekendheid Nederland versterken***

In vergelijking met Europese landen presteert Nederland suboptimaal op het gebied van bekendheid, reputatie en uitstraling. Een nieuw nationaal branding programma rond Nederland kan hier verandering in brengen.